



PRACTISCHE CURSUS KAAKFRACTUREN EN
OORLOGSTANDHEELKUNDE

Maart, 1940.

Nadat over deze onderwerpen voor ca. 150 collegae uit alle deelen van het land in Amsterdam en Utrecht in de maanden Februari en Maart een uitgebreide theoretische cursus was gehouden door lectrice *Mej. Schuiringa* en de heeren *van Eek*, *prof. Michael*, *Poelstra* en lector *Tjebbes*, werd in het Tandheelkundig Instituut in de week na Paschen een praktische cursus gegeven over hetzelfde thema. Hieraan werd voornamelijk deel genomen door hen, die door het Roode Kruis tot hulpverleening aan gewonde militairen zijn aangewezen. Door de plotselinge ziekte van lector *Tjebbes* traden als docenten slechts op *Mej. Schuiringa* en collega *Poelstra*, welke docenten op meer dan voortreffelijke wijze hun taak hebben vervuld. Gedurende den geheelen cursus heerschte een voorbeeldige geest van intense samenwerking, zoowel tusschen de deelnemers onderling als tusschen docenten en cursisten. Wat dit laatste betreft, kon ondergeteekende dan ook in zijn dankwoord aan het einde van den cursus de verwachting uitspreken, dat deze voortreffelijke verstandhouding zeker zijn vruchten in het verdere nationale tandheelkundig leven zal afwerpen.

Ook de cursisten zelf hebben zich uitgesloofd! Enkele dagen geheel met techniekwerk door te brengen, was voor velen een reminiscentie aan de tijden van Olim; allen hebben hun uiterste best gedaan en een vaste basis gelegd voor hun verdere ontwikkeling op het gebied van de behandeling van kaakfracturen.

Veel moeite, veel geld en zeer veel tijd hebben de cursisten ter beschikking gesteld. Juist dit accentueerde de uitnemende geest, waarmede de cursus genoten werd, zoodat velen dan ook verlangden, dat cursussen op andere gebieden eveneens op deze basis zouden worden gehouden.



Foto Jochmann-Disco

Een woord van grooten dank is hier op zijn plaats jegens *Dr. van Loon*, die zijn voortreffelijke modellen ter beschikking had gesteld en wien de curisten een telegram met de beste wenschen voor spoedig herstel van gezondheid zonden, de lectoren *Coebergh* en *Schuiringa*, collega *Poelstra* en het verdere personeel van het Tandheelkundig Instituut, dat zijn medewerking tot het welslagen van den cursus op zoo gulle wijze verleende.

E. S.

ZESDE JAARVERSLAG
VAN DE NEDERLANDSCHE VEREENIGING VOOR SOCIALE
TANDHEELKUNDE OVER HET JAAR 1939

Vermelde het vijfde jaarverslag, dat het aantal leden in December 1938 bedroeg: 23 vereenigingen en 54 persoonlijke leden, thans kan worden meegedeeld, dat aangesloten zijn twee gemeentelijke geneeskundige diensten, 27 vereenigingen en 62 persoonlijke leden. De langzame groei onzer vereeniging zet zich dus voort. In den loop van 1939 bedankten 3 persoonlijke leden.

Het bestuur onderging in den loop van 1939 eenige wijzigingen: De Heeren Jan Visser en F. S. Noordhoff, die ontslag hebben genomen, werden resp. vervangen door de heeren H. Loeb en J. Veldman. Hier zij voor het vele werk, dat zij voor onze vereeniging hebben verricht, dank gebracht. Als nieuw bestuurslid trad op Dr. Overbosch, vertegenwoordiger van de nieuw aangesloten Stichting Schooltandverzorging Arnhem en omstreken.

Bij het uitbrengen van ons verslag moeten wij twee alles overheerschende feiten op den voorgrond brengen, die voor de sociale tandheelkunde in ons land van groote beteekenis zullen blijken te zijn, n.l. in de eerste plaats de oprichting van den Centralen Raad voor Sociale Tandheelkunde en in de tweede plaats het bedrag van f 5000, dat het Prophylaxe fonds voor 1940 ter beschikking van den Centralen Raad heeft gesteld.

In het vorige verslag vermeldten wij de oprichting van een commissie uit onze vereeniging, „*Het Ivoren Kruis*” en de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der tandheelkunde onder voorzitterschap van den toenmaligen hoofdinspecteur van de Volksgezondheid den heer E y k e l, om te komen tot samenwerking.

Als gevolg van de uitvoerige besprekingen in die commissie kwamen de drie organisaties tot overeenstemming over de gezamenlijke instelling van een „Centralen Raad voor Sociale Tandheelkunde.” Volgens het daarbij vastgestelde reglement heeft de Raad tot taak vraagstukken betreffende de sociale tandheelkunde te behandelen en leiding te geven aan

hen, die zich met sociale tandheelkunde bezig houden. Aanvankelijk zal het werk zich tot de schooltandheelkunde beperken. Ieder der vereenigingen wijst 2 leden en 2 plaatsvervangers aan, de voorzitter wordt door de leden met algemeene stemmen gekozen. Niet meer dan de helft der leden mag tandarts zijn.

De Raad treedt op als Centrale der drie vereenigingen o.a. in dien zin, dat verzoeken om hulp of voorlichting, welke de laatste ontvangen, in zijn handen worden gesteld en hij beslist, hoe de behandeling verder zal gaan, waarbij er rekening mede wordt gehouden, dat „*Het Ivoren Kruis*” zich meer speciaal belast met de propaganda, onze vereeniging met het organisatorisch werk en de Maatschappij met de specifiek tandheelkundige vraagstukken en die betreffende het beroepsbelang van den tandarts. De raad zal voor een en ander algemeene regelen vaststellen, waarnaar de drie vereenigingen zich zullen gedragen. De raad heeft ook de leiding der controle op de schooltandverzorging en adviseert bij de benoeming van schooltandartsen. De raad neemt gelden voor de sociale tandheelkunde in ontvangst en beslist over de besteding daarvan.

De Raad bestaat thans uit de heeren Eykel, Voorzitter, prof. Heringa en ter Cock (leden), de Vries en Dr. v. Zanten (plaatsvervangers) voor onze vereeniging, Eibrink Jansen en Hoekstra (leden), Backer Dirks en Feringa (plaatsvervangers) voor „*Het Ivoren Kruis*”, Kranenburg en Brugman (leden) en Scherphuis en Mahler (plaatsvervangers) voor de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der tandheelkunde. Als secretaris treedt op de heer Brugman, terwijl tot administrateur benoemd werd de heer J. v. Sloten, Mauritskade 55, 's Gravenhage.

De Raad hield zijn eerste vergadering op 30 Mei 1939 en komt geregeld maandelijks bijeen. Afsproken is, dat ook de plaatsvervangende leden zooveel mogelijk de vergadering bijwonen, wat ook geschiedt. De drie vereenigingen hebben voor het jaar 1939 elk f 125 gestort voor de kosten van administratie, terwijl het Prophylaxefonds voor 1939 f 1000 ter beschikking stelde van den Raad, van welk bedrag voorloopig aan onze vereeniging en aan het Ivoren Kruis elk f 400 is uitgekeerd, terwijl de overige f 200 beschikbaar gehouden zijn voor reis- en verblijfkosten van leden, die namens den Raad in het land besprekingen voeren over de mogelijkheid van organiseeren van schooltandverzorging.

De werkwijze is nl. zoo, dat de vereenigingen verzoeken om inlichtingen over die mogelijkheid, welke bij haar inkomen, eerst in handen van den Raad stellen, welke dan een zijner leden uitzendt om voorloopige besprekingen te houden. Zoo zijn besprekingen gevoerd te Maastricht, Doorspijk en Marken, terwijl correspondentie werd gevoerd met Breda, Delfzijl, Mook, Roermond, Valkenswaard en Voorburg, waaruit blijkt, dat op vele plaatsen belangstelling voor deze zaak bestaat. Komt het dan zoover, dat men tot oprichting van gemeentelijke zorg of van een vereeniging overgaat, dan wordt de zaak in handen van ons bestuur gesteld, teneinde bij de organisatie te helpen, terwijl het Ivoren Kruis voor het propagandamateriaal zorgt.

Het belangrijkste werk echter, waarmede de Raad zich thans bezig houdt, is de vaststelling van algemeene regelen voor de organisatie der schooltandverzorging, neer te leggen in richtlijnen voor doel, organisatievorm, uitvoering van het werk, installatie, instrumentarium en materialen, administratie met model-kaarten, dagstaten en formulieren, arbeidscontract, reglement en instructie voor controle, schooltandarts en helper, welke zullen worden gedrukt en gepubliceerd om te dienen als handleiding, waarvan de bestaande en de op te richten vereenigingen met voordeel gebruik kunnen maken. Een commissie uit den Raad heeft de ontwerpen hiervoor bijna klaar en de stukken kunnen dus binnen kort worden vastgesteld. Ook de benoeming van een of meer inspecteurs (controleerende tandartsen) kan weldra tegemoet worden gezien.

En ten slotte is nog vermeldenswaard uit het werk van den Raad de instelling, op initiatief van onzen voorzitter, van een commissie onder voorzitterschap van den heer E y k e l, die zich zal bezig houden met het onderzoek naar het aetiologisch verband tusschen tandcaries en voeding. Leden van deze commissie zijn verder, behalve onzen voorzitter, prof. J a n s e n, dr. v a n ' t H o o g e n en de heer B a c k e r D i r k s.

Wat nu de toekenning van een bedrag van f5000 door het Prophylaxefonds betreft, hierin zien wij het bewijs, dat, nu het eenmaal tot de herhaaldelijk verlangde samenwerking is gekomen, ook van regeeringswege het groote belang van sociale tandheelkunde wordt erkend, en de noodzakelijkheid om ook zelf aan de verbreiding hiervan mede te werken. Voor ons moet er een aansporing in liggen het werk thans stevig aan te pakken, en een groote verantwoordelijkheid voor het welslagen hiervan. Wat wij hiervoor in de eerste plaats noodig hebben, zijn menschen, die ons hierbij actief willen helpen.

Tot zoover onze bemoeiingen met den Centralen Raad.

Omtrent het werk onzer vereeniging valt het volgende te vermelden:

De algemeene vergadering had in het verslagjaar plaats op 14 Januarⁱ 1939. De Voorzitter herinnerde er in zijn openingswoord aan, dat de vereeniging haar eerste lustrum had beëindigd, en hij wierp een terugblik op den afgelegden weg.

Na afhandeling van de gewone huishoudelijke zaken kwam het wetenschappelijk gedeelte aan de orde, dat dezen keer was gewijd aan „*De ontwikkeling der Sociale Geneeskunde als voorbeeld voor de Sociale Tandheelkunde*”, welk onderwerp werd ingeleid door de Heeren E y k e l, tandarts B a a s en N o o r d h o f f. De inleidingen werden gevolgd door een uitvoerige discussie, waaraan deel namen de Heeren M i d d e n d o r p, B a c k e r D i r k s, W i t t h a u s, S a n d e r s, L o e b, B a k k e r, L i n d e n b e r g, en de voorzitter. Het is ons niet gelukt een verslag van dit deel der vergadering gepubliceerd te krijgen.

Het bestuur heeft besloten het *instrumentarium*, indertijd aangeschaft door de afd. *Voorzorg* van de Amsterdamsche Stichting *T.A.V.O.N.A.* en dat deze niet meer gebruikte, over te nemen en te laten herstellen, om het tegen vergoeding beschikbaar te stellen van aangesloten vereenigingen, die niet of nog niet in het bezit van een instrumentarium zijn. Hiervoor is

een bedrag besteed van *f* 475. Reeds eenige maanden is het in de provincie Noordholland bij een der aangesloten vereenigingen in gebruik.

Zooals bekend is, stelt onze vereeniging een modelkaart en -dagstaat voor de aantekening van onderzoek en behandeling van schoolkinderen en formulieren voor mededeelingen aan de ouders der kinderen tegen kostprijs ter beschikking van de aangesloten vereenigingen. Hiervan werd veel gebruik gemaakt. Geleverd werden 3910 kaarten, 250 dagstaten en 5600 formulieren. In overleg met de commissie voor schooltandverzorging uit de Maatschappij tot bevordering der tandheelkunde werden de eerste modellen gewijzigd, waardoor ze aan bruikbaarheid hebben gewonnen.

Toen als gevolg van den oorlog de materialen voor de tandverzorging duurder dreigden te worden, hebben wij bij een dental depot materiaal voor de aangesloten vereenigingen doen reserveeren. Er werd echter tot dusver weinig gebruik van gemaakt. Slechts de Arnhemsche vereeniging deed een aanvraag.

Teneinde op de hoogte te komen van den toestand der tandverzorging in ons land, besloten wij daarnaar een enquête in te stellen bij de gemeentebesturen, en wel door hun een vragenlijst ter beantwoording toe te zenden omtrent het aantal ter plaatse bevestigde tandartsen en dat van hen, die ter plaatse spreekuur houden; omtrent de vraag, of er ziekenfondsen zijn en zoo ja of, en in welke mate deze de tandverzorging in hun bemoeiingen hebben opgenomen, en omtrent de vraag of er school- en kleutertandverzorging bestaat. Wij achtten het gewenscht deze enquête te kunnen vermelden, dat nagenoeg alle gemeentebesturen de vragenlijst, vaak zeer uitvoerig, hebben beantwoord. De heer M. A. J. V i s s e r soc. geogr. drs., belastte zich met de bewerking der enquête. Toen zij nagenoeg voltooid was, werd hij door het aanvaarden van een leeraarsbetrekking verhinderd haar af te maken, maar wij hopen de resultaten toch in het komende jaar te kunnen publiceeren. Wij achtten het noodig de enquête nog uit te breiden tot een aantal stedelijke gemeenten met minder dan 10.000 inwoners, maar de mobilisatie noopte ons aan dit voornemen nog geen gevolg te geven.

Wij achtten het gewenscht, dat de in eenzelfde provincie gevestigde vereenigingen voor schooltandverzorging op geregelde tijden met elkaar voeling houden, niet alleen om elkaars ervaringen uit te wisselen en de uniformiteit van handelen te bevorderen, maar ook om te verkrijgen, dat het gebied der provincie op rationeele wijze onder de vereenigingen wordt verdeeld. Een zeer geslaagde vergadering van de Noordhollandsche vereenigingen had op 8 Juli te Amsterdam plaats.

Wij namen door medewerking van onzen voorzitter en door een subsidie deel aan een onderzoek, dat de Stichting voor het bevolkingsonderzoek in de drooggelegde Zuiderzeepolders in de groote vacantie instelde naar den toestand der gebitten van de bevolking in Wieringermeer.

Bij een voordracht van Prof. T ö v e r u d uit Noorwegen over diaetetische oorzaken der tandcaries, gehouden voor het Amsterdamsche genootschap v. Natuur-Genees- en Heelkunde, waren wij door onzen voorzitter vertegenwoordigd. Eveneens waren wij door voorzitter en secretaris

vertegenwoordigd bij de feestelijke herdenking van het 25-jarig bestaan der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde. De voorzitter was tevens uitgenoodigd aan het diner deel te nemen.

Omtrent bemoeiingen van ons bestuur met de aangesloten vereenigingen en pogingen om tot oprichting van nieuwe vereenigingen te komen valt het volgende te vermelden:

1. In het begin van 1939 bleek, dat de Haarlemsche Vereeniging voor schooltandverzorging dreigde door gebrek aan geldmiddelen en weinige genegtheid der ouders om deel te nemen aan de vereeniging, haar werk te moeten staken. Zij deed een beroep op ons om haar te helpen. Wij traden hiervoor in overleg met „*Het Ivoren Kruis*” en de Nederlandsche Mij. tot bevordering der Tandheelkunde. Elk van deze drie kende haar als resultaat van dit overleg een bedrag van f 50 toe om een propagandiste aan te stellen. Dit had tot gevolg, dat het werk kon worden voortgezet, wat, hoewel dit door de mobilisatie aanvankelijk sterk werd bemoeilijkt, tot dusverre nog steeds het geval is.

2. Na de mobilisatie wendden wij ons trouwens tot alle aangesloten vereenigingen met de vraag, of zij onder deze omstandigheden in staat waren voort te werken, waarop wij van alle een bevestigend antwoord ontvingen.

3. Onze administratrice vertegenwoordigde onze vereeniging in de jaarvergadering van de vereeniging voor schooltandverzorging in Hollands Midden.

Het bestuur van genoemde vereeniging richtte tot ons de vraag, op welke wijze zij de behandeling op de U.L.O. scholen zou kunnen voortzetten. Deze vraag achtten wij van principiëelen aard, waarom wij haar in den Centralen Raad ter sprake brachten. De voorgestelde regeling met een hoogere vergoeding voor den tandarts werd voorloopig aanvaard.

4. De Oudercommissie te Bovenkarspel vroeg ons steun om de behandeling der schoolkinderen, die reeds eenmaal had plaats gehad, te kunnen herhalen. Aangezien wij de voor het onderzoek getroffen regeling niet juist vonden en toch een behandeling wenschelijk en noodig achtten, hebben wij de zaak aldus kunnen regelen, dat wij tandarts L o o t s uit Hoorn bereid vonden, de behandeling op zich te nemen, waarbij wij ons instrumentarium ter beschikking stelden.

5. De Gemeentelijke Geneeskundige Dienst te Bussum trad als lid tot onze vereeniging toe. Aangezien ons de mogelijkheid voor oogen stond, dat aldaar de tandenzorg tot de middelbare scholen wordt uitgebreid, vestigden wij de aandacht van het dagelijksch bestuur dier gemeenten daarop.

6. In ons vorig verslag deelden wij onze besprekingen mede, te Hoorn gehouden om te komen tot de oprichting van een vereeniging voor schooltandverzorging in West-Friesland. Vele nadere besprekingen waren hiervoor nog noodig, waarna wij de voldoening smaakten, dat de vereeniging inderdaad werd opgericht. Zij ving haar werk aan in het najaar. Het bleek evenwel, dat de Katholieke scholen niet tot samenwerking bereid waren, omdat er voor deze scholen een afzonderlijke organisatie in Noord-Holland wordt overwogen. Wij achtten deze splitsing niet in het belang der zaak, en, daar zij van principieelen aard is, stelden wij deze kwestie in handen van den Centralen Raad, die zich nog hiermede bezig houdt.

Zooals gewoonlijk verleende onze administratrice wederom voorlichting bij het eerste onderzoek en de eerste behandelingen. De materialen zijn in overleg met ons bestuur besteld en wij gaven ons instrumentarium aan de vereeniging in huur.

7. Omtrent de mede in het vorig verslag vermelde besprekingen om te Amsterdam tot de oprichting eener vereeniging te komen, kunnen wij mede deelen, dat door de wethouderwisseling aldaar vertraging is ontstaan. Vooruitlopende op het volgend verslag kunnen wij echter tot ons genoegen mededeelen, dat eenige weken geleden, onder leiding van den wethouder van de openbare gezondheid een bijeenkomst heeft plaats gehad van vertegenwoordigers van ziekenfondsen en geïnteresseerde vereenigingen, waar het plan met veel instemming werd begroet en een commissie werd ingesteld om de oprichting voor te bereiden en de statuten te ontwerpen.

8. Blijkens uit Eindhoven ontvangen berichten is de zaak daar, nadat onze secretaris aldaar op 13 Maart 1939 een bijeenkomst der ter plaatse ingestelde commissie onder leiding van den wethouder had bijgewoond, nog niet veel gevorderd.

9. Ten slotte zij vermeld, dat te Arnhem in het najaar ook de tandverzorging is begonnen in het kleuterconsultatie-bureau van het Groene Kruis, en dat deze geschiedt door Mevrouw van Pernis.

10. Behalve de reeds onder „Centrale Raad” vermelde vragen om inlichtingen en besprekingen heeft de Voorzitter nog besprekingen gehouden of het woord gevoerd te Bussum, Renkum, Doornspijk, Utrecht en Arnhem.

11. Evenals vorige jaren legde onze administratrice ook nu weer geregeld bezoeken af aan de scholen en in kleuterconsultatiebureau's, waaraan tandverzorging verbonden is, teneinde het contact met de aangesloten vereenigingen te onderhouden en eenheid van handelen te bevorderen. Dit geschiedde o.a. te Haarlem, Rotterdam, Bovenkarspel, Enkhuizen, Arnhem, den Haag, Hoorn, Nijmegen, Beemster, Purmerend.

Voorts volgen hier oudergewoonte uittreksels uit de verslagen, die wij van de aangesloten vereenigingen mochten ontvangen:

1. *Pretanzor te Soest.*

De jaarlijksche behandeling en controle vond ook in 1939 weer plaats in Maart en September. Beide keeren bedroeg het aantal kinderen 128.

In Maart vonden plaats:

melkgebit: 17 vullingen, 18 extracties.

blijvend gebit: 88 vullingen, 2 extracties.

In September:

melkgebit: 17 vullingen, 10 extracties.

blijvend gebit: 123 vullingen, 1 extractie.

Zooals steeds is het aantal vullingen per kind per jaar ongeveer 2.

Door de tijdsomstandigheden bedankten eenige leden en donateurs, verder vallen er verschillende kinderen af door het bereiken van den 18-jarigen leeftijd.

Wij beginnen het nieuwe jaar met ongeveer 105 kinderen van ca. 60 ouders en een 5-tal donateurs.

De geldelijke toestand der vereeniging is uitstekend, de samenwerking van bestuur onderling en tandarts eveneens.

2. *Schoolverzorging der Rotterdamsche Tandartsen Vereeniging.*

De tandverzorging was in het schooljaar 1939 op 40 scholen voor G.L.O.A., en op 5 bijzondere scholen in de stadswijken Spangen, Tusschendijken, Het Witte Dorp, Boschpolderkwatier, Vreewijk en Charlois geheel of gedeeltelijk ingevoerd. Het totaal aantal leerlingen in de klassen met tandverzorging bedroeg tijdens het eerste onderzoek 7604 en tijdens het tweede onderzoek 7833. Hiervan namen aan de schooltandverzorging deel de kinderen, waarvan de ouders ten minste 10 cents per maand bijdragen, en de kinderen van werkloozen, die geen bijdrage behoeven te geven.

Na het eerste onderzoek werden 1338 scholieren behandeld, waarvan 598 voor den eersten keer. Afwezig tijdens dit onderzoek en/of de behandeling waren er 169, weerspanning waren er 6, te laat voor systematische behandeling 77; er werden 2962 vullingen gelegd en 52 extracties verricht.

Na het tweede onderzoek werden 1518 scholieren behandeld, waarvan 573 voor de eerste maal; afwezig waren er 131 en weerspanning 2, te laat voor systematische behandeling 83; er werden 2338 vullingen gelegd en 84 extracties verricht.

3. *Schooltandverzorging te Utrecht.*

Deze werd in den loop van het jaar gestaakt, omdat de autoriteiten de methode, waarbij de kinderen naar een centrale plaats (het tandheelkundig instituut der universiteit) moesten worden vervoerd, te nadeelig voor het onderwijs achtten. De wethouder voor de openbare gezondheid doet thans pogingen om de zaak op andere wijze weder op gang te brengen.

4. *Vereeniging voor schooltandverzorging Hollands Noorder kwartier.*
Geen verslag ontvangen.

5. *Haarlemsche Vereeniging voor schooltandverzorging.*

Bij het begin van den schoolcursus 1938/39 werd weer een circulaire aan de ouders van de leerlingen der 1ste en 2de klassen gezonden met verzoek betalend deelgenoot te worden. Uit deze enquête bleek, dat we van de 13 scholen, waar we het eerste jaar gewerkt hebben, wegens te geringe deelname 4 moesten laten vallen. Daartegenover konden wij 3 andere scholen in ons werk betrekken. In dit vereenigingsjaar heeft de schooltandarts dus gewerkt in totaal in 21 klassen (eerste en tweede klassen).

Door de pessimistische geluiden in den gemeenteraad en de pers opgeschrikt hield prof. Heringa een bespreking met de heeren Smit en Paesi. Daarbij werd ons aangeboden gedurende eenige maanden een propagandiste te werk te stellen. Dit aanbod is aanvaard. Zij heeft huisbezoek gedaan bij ouders, die nog geen betalend deelgenoot waren. Verschillende van hen hebben zich na dat bezoek als deelgenoot opgegeven. Bij den aanvang van den nieuwen cursus zal nog een paar maanden met dit werk worden doorgedaan. Voor de propaganda is aan alle oudercommissies een schrijven gezonden, waarin doel en werkwijze der vereeniging werden uiteengezet, met verzoek deze circulaire op een ouderavond te behandelen.

Het totaal aantal leerlingen in de tweede klassen bedroeg bij het eerste onderzoek 832, bij het tweede 828. Hiervan werden onderzocht resp. 662 en 691. Van de overigen waren 68 en 40 afwezig en hadden 102 en 97 geen toestemming van de ouders. Resp. 431 en 375 hadden geen behandeling noodig; behandeld werden 211 en 295. Gemaakt werden resp. 320 en 400 vullingen en verwijderd werden 26 en 38 melkkiezen. De mogelijkheid werd geopend om kinderen uit de hoogere klassen te onderzoeken. Dit geschiedde in het eerste half jaar met 6, in het tweede met 12 kinderen. Bij dezen had ook behandeling plaats.

Voor het nieuwe schooljaar kan worden gezegd, dat op de scholen, waar gewerkt wordt, kan worden doorgedaan. De groote groep der volksscholen zullen wij echter zonder steun der overheid niet in het werk kunnen betrekken en daarop bestaat in de huidige tijdsomstandigheden weinig kans.

6. *Vereeniging v. schooltandverzorging Hollands Midden.*

De vereeniging voor schooltandverzorging Hollands Midden heeft in 1939 haar werkzaamheden rustig voortgezet. Wel hebben wij eenige kinderen verloren zien gaan, omdat de ouders de contributie niet langer konden betalen, maar daar staat tegenover:

1ste, dat de O.L. school A te Purmerend toetrad met 48 leerlingen, 2de, dat aan de ULO scholen te Midden Beemster en Edam voor de leerlingen, die op de Lagere School reeds in de schooltandverzorging waren, thans ook afdelingen zijn opgericht,

3de, dat de belangstelling aan nog 3 scholen zoodanig is, dat informaties zijn ingewonnen over mogelijke toetreding.

4de, dat de toeloop uit de nieuwtoegelaten eerste klassen der L.S. zeer bevredigend is.

De financiën, die in het eerste verenigingsjaar zorgen baarden, zijn dit jaar waarschijnlijk (het verenigingsjaar loopt 31 Maart af) voldoende. Ik mag eraan herinneren, dat de contributie, die aanvankelijk *f* 1.25 bedroeg, nu *f* 1.50 per jaar is. Het aantal deelnemende kinderen bedraagt ca. 1050, verdeeld over 30 scholen.

Het werk wordt algemeen gewaardeerd. In de gemeente Beemster bv. mochten de plaatselijke scholen een subsidie ontvangen van de gemeente en van het „Witte Kruis”, waardoor de contributie voor min-, en onvermogenden aanzienlijk lager gesteld kon worden.

Als de internationale toestand ons met rust laat, gaan wij de toekomst vol vertrouwen tegemoet.

7. *De Stichting Schooltandverzorging Arnhem en omstreken.*

Met groote voldoening kunnen wij de aansluiting van 8 christelijke scholen vermelden. Er zijn nu nog drie scholen, die zich afzijdig houden. De dienst omvat nu 18 openbare scholen met 3938 kinderen, 20 katholieke scholen met 4404 leerlingen en 8 christelijke met 643 leerlingen (die van de drie laagste klassen).

De lector in de tandheelkunde aan de Utrechtsche universiteit dr. R. B a k k e r heeft het werk van de schooltandartsen gecontroleerd. Zijn indruk was gunstig en hij kwam in zijn rapport tot de conclusie, dat men in Arnhem op den goeden weg is en een sociaal uiterst nuttig werk doet.

De inkomsten zijn beduidend onder de raming gebleven als gevolg van de moeilijkheid der inning tegelijk met het schoolgeld. De schoolgeldbiljetten worden nl. laat uitgereikt, zoodat dit gedeelte der inkomsten een jaar later wordt geïnd. Vooralsnog is er weinig kans op, dat de biljetten vroeger worden uitgereikt. Op één groep scholen werd deze inningswijze wegens principiele bezwaren afgewezen. Het inschakelen hierin van de oudercommissies en schoolbesturen en inning samen met schoolfonds en schoolmelkgeld wordt onder het oog gezien. Het laat zich aanzien, dat wij dit jaar de collecte niet zullen kunnen missen. De laatste collecte, die op een regenmiddag werd gehouden, heeft *f* 648 opgebracht.

Eerst als wij over genoeg geld beschikken om den dienst onbezorgd en onbedreigd te kunnen laten voortbestaan, is het mogelijk met het tweede plan, nl. tot een streekdienst te komen, een aanvang te maken.

Op 48 scholen met 8804 leerlingen kregen bij het eerste onderzoek 768, bij het tweede 748 geen toestemming voor behandeling, waren 336 en 311 afwezig wegens ziekte, hadden 248 en 246 te ver gevorderde caries, waren 5 en 2 weerspannig, bedroeg het aantal vullingen 2504 en 2189, waren kinderen met een gesaneerd gebit 7447 en 7274.

8. *Schooltandverzorging Nijmegen:*

Geen verslag ontvangen.

9. *Vereeniging schooltandverzorging West-Friesland.*

Geen verslag ontvangen.

Omtrent de *kleuterbehandeling* het volgende:

10. *Kleuterconsultatiebureau te 's-Gravenhage:*

Van 1 Januari 1935 tot 31 December 1939 hebben de afdeeling mondverzorging bezocht 919 kleuters, waarvan in 1939: 217 (95 jongens en 122 meisjes) met 1978 (in 1939: 538) bezoeken en 2688 gemaakte vullingen in amalgaam en kopercement (in 1939: 311 bij jongens en 465 bij meisjes).

11. *Tandverzorging van kleuters te Heemstede:*

In het jaar 1939 werden gecontroleerd 135 kinderen. Hiervan hadden 36 geen enkele caviteit. Bij 25 bleek het gebit in een dermate slechten toestand te verkeerren, dat geen hulp meer kon geboden worden. Bij 50 kinderen werden 112 vullingen gelegd.

Bij 23 kinderen waren een of meer elementen dermate slechts, dat alleen het openboren van het cavum dentis *de* geboden hulp kon zijn.

Bij enkele ouders bleek weinig interesse te bestaan voor tandheelkundige hulp, geboden aan kleuters, want zij waren zelf, zoo zeiden zij, ook zonder dat groot geworden. Andere ouders stelden deze zorg zeer op prijs en weer anderen meenden het niet te kunnen overslaan, omdat het toch gratis was. Bij de 135 gecontroleerde kleuters was er slechts één, waarbij de behandeling met groote moeite gepaard ging. Evenwel was de behandeling niet onmogelijk, zoodat ik dit verslagje kan besluiten met het gevleugelde woord: „Eind goed al goed”!

12. *Kleutertandverzorging te Arnhem.*

Het eerste spreekuur werd gehouden op Maandag 20 November 1939. Mej. S. S c h a a k e werd bereid gevonden als „dental nurse” haar medewerking te verleen. In totaal werden vijf spreekuren gehouden, op 20 en 27 November en op 4, 11 en 18 December. Elf kinderen kwamen voor onderzoek in leeftijden varierende van 2 jaar en 9 maanden tot juist 6 jaar geworden. Van deze elf kinderen had er één een gaaf gebit. De andere 10 vertoonden alle stadia van beginnende caries tot diep carieuze elementen. Het aantal bezoeken, dat deze kinderen tezamen brachten, was 22, dus per spreekuur een gemiddelde van 4 tot 5. Het aantal gemaakte vullingen bedroeg 22. Het aantal diep carieuze elementen, die niet meer voor conserveerende behandeling in aanmerking kwamen, was 10. Op 1 Januari 1940 waren 7 kinderen afbehandeld en terugbesteld over 6 maanden, zoodat met 4 kinderen de behandeling wordt voortgezet. De bijdragen in de kosten bedroegen f 3.50.

Als men dit alles overziet, komt men tot de conclusie, dat de sociale tandheekunde zich ontwikkelt, zij het langzaam. Thans reeds blijkt, dat de oprichting van den Centralen Raad stimuleerend werkt en dat op

allerlei plaatsen in het land belangstelling bestaat voor de ervaringen door de reeds werkende vereenigingen verkregen. Wat wij thans in de eerste plaats nastreven, is medewerking van de kruisvereenigingen en de ziekenfondsen. Wij hopen op dat gebied resultaten te kunnen verkrijgen.

Evenals vroeger moge ik dit verslag met eenige mededeelingen omtrent de administratie besluiten:

Ook dit jaar werd het jaarverslag opgenomen in het tijdschrift voor Tandheelkunde, waarvoor wij de redactie dank zeggen. Zooals reeds vermeld werd die verwachting op publicatie van het verslag onzer algemeene vergadering niet vervuld.

Behalve convocaties, notulen, nota's en rapporten zijn dit jaar 360 brieven uitgegaan, terwijl verder met hulp van den heer *V i s s e r*, die ons helaas door verandering van zijn positie ontvallen is, weder eenige statistieken uit de, daartoe te onzer beschikking gestelde kaarten en staten van de behandelende tandartsen zijn samengesteld.

Ook thans weer besluiten wij met een woord van dank aan de administratrice voor haar omvattend werk zoowel op het gebied der administratie als op dat der hulpverleening bij de organisatie der tandverzorging.

De Secretaris der Vereeniging:
VAN ZANTEN.

NEDERLANDSCHE VEREENIGING VOOR MOND- EN TAND-
HYGIËNE „HET IVOREN KRUIS”

Jaarverslag over het Vereenigingsjaar 1939—1940.

Bestuur:

Op de vorige jaarvergadering zijn in de bestuursbezettingen een paar wijzigingen gekomen en werd tandarts P. Ch. Willemsse als 1ste Secretaris vervangen door tandarts J. Morra en Dr. W. E. van Wijk als Vice-Voorzitter, door tandarts G. A. H. Eibrink Jansen.

De Heeren J. o. h. J. Griffijn en Dr. J. C. Streng verlieten het Algemeen Bestuur. In dit Algemeen Bestuur werden verkozen de Heeren W. H. o. e. k. s. t. r. a, Hoofd eener Openbare Lagere School te 's-Gravenhage, F. E. P. a. e. s. i, tandarts te Haarlem en Dr. B. P. B. Plantenga, Kinderarts te 's-Gravenhage.

In den loop van het jaar, werd de Heer M. o. r. r. a gemobiliseerd en ook de Heer v. a. n. M. a. a. r. s. e. v. e. e. n, de 2de Secretaris. Als tijdelijk functionaris heeft ondergeteekende het secretariaat waargenomen, maar volledigheidshalve mag ik niet onvermeld laten, dat verschillende onderdeelen van het Secretariaat zijn vervuld door den Voorzitter, die bij het vele werk, dat deze op allerlei gebied verzet, dit nog er bij op zich nam.

Hierbij dien ik te vermelden, dat onze Voorzitter in het afgelopen jaar zijn 25-jarig jubileum als tandarts vierde en de collegae in den lande en „*Het Ivoren Kruis*” zich daarbij niet onbetuigd lieten, terwijl onze Koningin hem begiftigde met een Koninklijke onderscheiding.

Dat ook de Archivaris van het Bestuur, collega van Hasselt in het afgelopen jaar zijn 40-jarig jubileum vierde en „*Het Ivoren Kruis*” hem bij deze gelegenheid tot eereid maakte, mag in de annalen van onze Vereeniging met vreugde opgeteekend worden.

Wanneer ik ten slotte nog in herinnering breng, dat ook Mevr. de Beer-van Essen haar 25-jarig tandarts-jubileum heeft herdacht, dan meen ik hiermede de voornaamste wijzigingen en gebeurtenissen in het Bestuur te hebben aangeduid.

Van de Leden:

Het ledenaantal breidde zich in het afgelopen jaar wel iets uit, dank zij propaganda op dit gebied. Vooral de Afdeling Noord-Holland was zeer actief in dit opzicht. Toch moet van deze plaats er nogmaals op

gewezen worden, dat veel te veel collegae nog steeds geen lid zijn van onze Vereeniging, in de hoop, dat velen derzulken, die dit weldra gedrukt in het *Tijdschrift voor Tandheekunde* onder de oogen krijgen, zich zullen schamen en hun leven in dit opzicht zullen beteren.

Van de Afdeeling Noord-Holland mochten wij een vorige keer over de oprichting berichten. Nu kunnen we reeds gegevens daarover putten uit het Jaarverslag van die Afdeeling.

De Afdeeling telt 139 leden en bewijst daarmede, wat intense propaganda vermag. Al de propaganda, die „*Het Ivoren Kruis*” bedoelt en maakt, bedoelt en maakt ook zij.

Zoo heeft deze Afdeeling in het afgelopen jaar een cursus gehouden voor de opleiding van propagandisten en heeft het succes mogen boeken een 30-tal tandartsen bereid te vinden, zich voor deze propagandistische taak beschikbaar te stellen. „*Het Ivoren Kruis*” hoopt, dat dezen tot het bereiken van het doel der Vereeniging veel zullen mogen bijdragen.

Museum.

Een groote tentoonstelling met ons volledig museum-materiaal is dit jaar niet gehouden. De breekbaarheid van de wasmodellen legt ons de verplichting op, dit slechts onder bepaalde voorwaarden omtrent transport enz. uit te leenen.

Besprekingen zijn reeds gevoerd, een aantal modellen te laten vervaardigen van minder breekbaar materiaal. Dit plan zal in het komende jaar ten uitvoer worden gebracht.

De Afdeeling „*Kaakfracturen*” werd eenige malen uitgeleend om dienst te doen bij voordrachten over dit onderwerp, gehouden door onzen Eere-voorzitter, Dr. C. H. W i t h a u s. Zij genoot hier te lande en ook op de te Brussel gehouden samenkomst met de Belgische collega's, groote belangstelling.

Propaganda-lezingen.

Voor het houden van propaganda-lezingen zijn eenige malen lantaarnplaatjes aangevraagd en toegezonden.

Verspreiding der Propaganda-uitgaven:

In het afgelopen jaar werden verspreid:

- 27 Schoolplaten.
- 14 Jongensplaten.
- 7600 Kleine brochures.
- 68 Groote Brochures.
- 5675 Raadgevingen voor Moeders.
- 288 Brochures Schooltandverzorging.
- 2100 Propagandabiljetten Schooltandverzorging.
- 201 Leer- en Kleurboekjes: Natuurkennis voor de Lagere School.
- 36 Ons Gebit en de Bestrijding der Tandziekten.
- 125 Speldjes

83 Ferguson's Prentenboek over de Tandën.
106 Nelly Volker v. Waverveen, 's Avonds als wij slapen gaan.

Vooral ter bevordering van de invoering van Schooltandverzorging zijn vele propaganda-middelen gratis verspreid. De subsidie van het Prophylaxe-fonds, welke ons dit jaar door bemiddeling van den Centralen Raad voor Sociale Tandheelkunde is toegekend, heeft ons hiertoe in staat gesteld.

In het bijzonder zal een verspreiding van de schoolplaat op uitgebreide schaal worden bevorderd, door deze méér dan voorheen, gratis beschikbaar te stellen. Scholen, die zulk een plaat wenschen te bezitten of te vernieuwen, kunnen zich hiervoor bij het secretariaat aanmelden. Vooral de vertegenwoordigers van de Afdeulings-Commissies voor Schooltandverzorging, gelieven van dit aanbod goede nota te nemen. Daar emballage en porti veel extra kosten mede brengen, zal het gewenscht zijn, een goedkoop distributie systeem te bedenken.

In voorbereiding zijn een drietal nieuwe propaganda uitgaven, n.l.:
1ste Een propagandaplaat ten behoeve van „Tandheekundige verzorging voor kleuters”. Het ontwerp hiervoor, dat tot stand is gekomen dank zij de bemoeiingen van Mevr. Muntendam-Isbree Moens, wordt U op deze Jaarvergadering getoond.
2de Een folder over mond- en tandhygiëne.
3de Een spelletje ter verspreiding van goede raadgevingen met betrekking tot de tandreiniging.

Een nieuwe druk wordt voorbereid voor de Groote Brochure en de Brochure voor Schooltandverzorging.

Centrale Raad voor Sociale Tandheelkunde.

Op de vorige Jaarvergadering werd goedgekeurd mede te werken tot het instellen van een Centralen Raad voor Sociale Tandheelkunde. Deze Raad is in den loop van het jaar geconstitueerd. Voor „*Het Ivoren Kruis*” werden daarin benoemd de Heeren G. A. H. Eibrink Jansen en W. Hoekstra. Plaatsvervangende leden werden onze Voorzitter en de Heer J. J. Feringa, Inspecteur L.O. te Alkmaar.

Schooltandverzorging.

Een aantal aanvragen om inlichtingen hebben onze Vereeniging bereikt. Zij zijn, volgens de onderlinge overeenkomst, in handen gesteld van den Centralen Raad voor Sociale Tandheelkunde. Ondanks de tijdsomstandigheden is hier en daar in den lande meerdere belangstelling voor dit onderdeel der zorg voor de volksgezondheid, merkbaar.

Algemeene Propaganda.

Naast den reeds genoemden cursus van de Afdeeling Noord-Holland, zijn door de Heeren Backer Dirks en Paesi lezingen gehouden in verschillende plaatsen (Bussum, Utrecht, Bergen op Zoom en Amsterdam), voor de Afdeelingen van de Nederlandsche Maatschappij

tot Bevordering der Tandheelkunde; over „Tandheelkundige voorlichting van de massa”.

Commissie voor Onderzoek van het Mondreinigingsvraagstuk (C.O.M.).

Ook voor het werk van deze Commissie heeft de oorlog stagneerend gewerkt. Het was eindelijk gelukt den handel te interesseeren voor de fabricatie van een tandenborstel volgens een model, dat aan de eischen der C.O.M. zou voldoen. De oorlog heeft deze fabricatie aanvankelijk stop gezet. Toch is de Commissie er in geslaagd een geschikt model te verspreiden tegen billijken prijs. De voorraad hiervan is echter door groote afname, snel uitgeput en aanvulling van dezen voorraad is onzeker. Intusschen is ook door een tweede firma een model vervaardigd, volgens aanwijzingen der C.O.M. Dit zal spoedig aan de collega's ter beoordeeling worden toegezonden.

Nu de zaak voor den borstel voor de Commissie vrijwel beëindigd is, komen de vraagstukken naar voren, die met de tandreinigingsmiddelen verband houden. Vele zijn de vraagstukken, die daarbij aan de orde komen. De C.O.M. zal zich beraden over een werkplan voor een commissie, die zich over tandreinigingsmiddelen zal hebben uit te spreken. Dit rapport is intusschen verschenen, maar moet in het Bestuur nog behandeld worden.

Slot.

Dames en Heeren, ik ben mij bewust niet zoo uitgebreid en volledig geweest te zijn in dit verslag, als U dat gewend zijt. Enkele lacunes zijn reeds door den Voorzitter in zijn openingswoord aangevuld, of zullen anders in den loop van den avond mondeling worden bijgewerkt.

Voor de welwillendheid, waarmede U deze, door de omstandigheden minder volledige mededeelingen over het afgelopen jaar, hebt willen aanhooren, zeg ik U mijn oprechten dank.

LOURENS BOSCH,
(Wn. 1ste Secretaris).